



# Vienas iš likimo dvynių

*Keli žodžiai Antano Masionio atminimui*



Poeto, literatūros kritiko Antano Masionio ir prozininko Broniaus Radzevičiaus vardai bus neatskiriami, nors literatūroje jie kiekvienas nuėjo savo keliu. V. Daujotytė A. Masionio 50-mečio minėjime sakė, kad visa karta liks B. Radzevičiaus šešėlyje. Su tuo niekas šiandien nesimtumtų ginčytis. "Priešaušrio vieškeliuose" tarytum visas paskutinių dešimtmečių slopintas tautos gyvenimas ir kartos patirtis prasiveržė iki tol neregėta jėga. Jau po pirmosios kūrinio dalies buvo aišku, kad tai daugiau negu romanas, jog tai kūrinys-likimas. Likimas, kurio sąlytis su A. Masionio asmenybe tiesiog stublina savo sutapimais, vieno žmogaus ir vieno rašytojo gyvenimo ir likimo artumu ir poveikiu kitam rašytojui ir žmogui. Vargu ar yra kas nors panašaus pasaulio literatūros istorijoje, žmonių likimų istorijoje, jei tokia būtų parašyta. Netgi vienas "Priešaušrio vieškelio" herojaus prototipas prašosi lyginamas su A. Masioniu. Šia prasme A. Masionio kaip poeto ir kritiko kūryba yra labiau objektyvizuota ir autonomiškesnė biografijos atžvilgiu.

Kelios dienos prieš savo žūtį B. Radzevičius kartojo A. Masionio vardą, ir po to ne vienam išsprūdo žodžiai, kad "Antanas jį išsivedė". Po tragiškos A. Masionio mirties (1974 m.

sausio 27) palaidojom jį Vyžuonų kapinėse ir visi susiruošėme grįžti į Vilnių. Vienas Bronius pasiliko sakydamas eisiąs pasivaikščioti "po tuos šurpius pušynėlius". Po beveik septynerių metų B. Radzevičius buvo palaidotas tose pačiose kapinėse.

Vyžuonos, nuostabi jų gamta, pušynėliai neatskiriami nuo šviesių A. Masionio gyvenimo valandų ir jo poezijos. A. Masionis gimė 1941 m. vasario 24 d. Vyžuonų vienkiemyje, kur prabėgo ir B. Radzevičiaus vaikystė. Bronius augo be motinos, Antanas ją turėjo, bet motina visados jam siejosi ne tiek su užuovėjos, motiniškos globos, kiek su nepelnytą skriaudos, neišreikš-

to, neįkūnyto švelnumo jausmu. Nejaukus, dažnai atšiaurus buvo pokario kaimo šeimų gyvenimas. Bejėgiai tėvai, liejantys nevirtį ant artimųjų, vargo naštos lenkiamos motinos. Skriaudžiama motina ir skriaudžiama tėvynė - kas skaudesnio gali įsirežti į jautraus vaiko sielą ir likimą. V. Daujotytė, rašydama apie A. Masionį, o J. Aputis - apie B. Radzevičių, iškelia jų kūryboje "amžinojo moteriškumo" motyvą. Amžinojo moteriškumo ilgesys, veržimasis į gamtą, didžiąją visų Motiną, harmonijos, darnos šaltinį ir simbolių, atrodytų, toks įprastas visų tautų ir visų kartų poetų kūrybai, A. Masioniui ir B. Radzevičiui yra likiminis, esminis. Už

to motyvo stovi sunki, nepaprastai skurdi vaikystė ir jaunystė, namų jaukumo, prieglobsčio ir šilumos, motiniškumo pasiilgimas, idealiojo gyvenimo ir darnos troškimas.

"Gyvenimą atskirti nuo likimo" - vieno eilėraščio žodžiai tarsi meta šviesą visam A. Masionio keliui, valingam ir pasišventėliškam veržimuisi į literatūrą, jautrios prigimties, ambicingo charakterio jaunuolio žygiui į meno pasaulį.

Vilnius, universitetas - kokie magiški turėjo atrodyti šie žodžiai varge augusio Vyžuonų krašto berniokui. Yra išlikusi nuotrauka, kurioje Antanas ir Bronius stovi prie savo mokyklos tarp bendraklasių jaunuolių su gėlėmis rankose po abiturų egzaminų.

Antanas įstoja į universitetą, studijuoja lietuvių kalbą ir literatūrą. Deja, lietuvių literatūros katedra po ideologinio valymo atrodė nykia, nors dėstė J. Lebedys, D. Sauka, P. Česnulevičiūtė. Į bendrą atslinkdavo pasiklausyti, ką galvoja ir kalba lituanistai, gal ne taip, kaip kiti, J. Jermalavičius. Tik ne jam vienam buvo persukti smegenys - Istorijos ir filologijos fakultete komjaunuoliškas idiotizmas tada žėrėjo visomis vaivorykštės spalvomis.

Po studijų A. Masionis pasakys, kad "universitetas jam nieko nedavė". Jis pats stengėsi mokytis užsienio kalbų, gilinosi į filosofiją ir skaitė, skaitė. Ambicingam literatui buvo natūraliausia pačiam ieškoti, dirbti, bandyti užpildyti tuštumą. Visos jėgos skiriamos savarankiškomis studijoms, baigus universitetą vienas po kito pasirodo A. Masionio literatūros kritikos straipsniai, bet slaptoji meilė visą gyvenimą vis tiek išlieka poezija - pirmoji eilėraščių knyga "Vardan dienovidžio" pasirodo 1970 m. (tuo pat metu ir B. Radzevičiaus apsakymų knygelė). Antroji poeto knyga išeina 1974 m., netrukus po jo mirties. 1980 m. išspausdintoje A. Masionio poezijos ir kritikos rinktinėje randame ir iki tol niekur neskelbtų eilėraščių. Ne vieną iš jų skaitai jaudindamasis ir gėrėdamasis, nors A. Masionis ir

nepajėgė visuose eilėraščiuose pasiekti tikrojo poetinio atsipalaidavimo ir to žodžio laisvės, to nevaržomo išsiskyrimo, kuris jaučiamas B. Radzevičiaus prozoje. Ir kartu lieka tikėjimas, kad A. Masionio poezija turės savo ateitį ne vien kaip savo kartos dienoraštis, gražinantis į slogius ideologinės reakcijos ir saugumo persekiojimo metus po R. Kalantos susideginimo.

Literatūros istorikas V. Kuzmickas (taip pat anksti miręs) šių eilučių autoriui pasakojo, kaip netrukus prieš mirtį A. Masionis jam prisipažinęs, jog vieną naktį jį buvo išvežę į mišką, gąsdinę ir tardę... Saugumas, pradėjęs domėtis A. Masioniu dar studijų metais, matyt, nepaliko jo ramybėje visą gyvenimą. Pirmieji, kurie pasirodė A. Masionio bute po jo mirties, taip pat buvo saugumiečiai, pasiėmę jo užrašus, užrašų knygutes. Buvo pasklidęs gandas, kad A. Masionis išsoko iš balkono su žodžiais "Tegyvuoją laisva Lietuva!" Netgi čia pulta daryti idėjinę korektūrą, teigiant, kad jis sušuko "Tegyvuoją tarybų Lietuva". Išstisus dešimtmečius atsiribojant, bėgant nuo panašaus absurdo, menas galėjo atrodyti tikresnis už gyvenimą - absurdo karalystę, tik kūryboje atrodė įmanoma žmogui likti žmoniškam.

"Kam kalbėti apie pergales - atlaikyti svarbiausia!" - kažin ar buvo skaitęs A. Masionis šiuos R. M. Rilke žodžius. A. Masionis neatlaikė gyvenimo naštos, visas jėgas atidavė veržimuisi į kitą, tikresnę pasaulį.

Gimusieji 1940, 1941 atėjo gyventi dramatiško, tragiško tautos istorijos lūžio metu - netekus laisvės. A. Masionis ir B. Radzevičius nesulaukė šių dienų. Nei jie, nei jų karta nebuvo praradę tikėjimo laisvės atėjimu, tikrai vargu ar kas tikėjosi sulaukti jos savo gyvenime. Tai gal ir yra didžiausias jų likimo tragiškumas, galėjęs tapti ir išstisų kartų tragizmu: gimti ir mirti nelaisvėje.

*Antanas Gudelis*